

ประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรการฝึกอบรม โครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม
The Evaluation of Achievement of the Training Curriculum in
Trainer monk Development Project

¹พระวิทยา ญาณเวที

Phra Witthaya Yanavetee

พระใบฎีกาทาวุธ คเวสกรรมโม

Phrabaidika Katavoot kavasakatammo

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

Institute of Trainer Monk Development

¹Corresponding Author Email: wittamcu1990@hotmail.com

Received June 27, 2021; Revised June 28, 2021; Accepted: June 28,
2021

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1.เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจของผู้เข้ารับการอบรม ตามเนื้อหาสาระหลักสูตร โครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม 2.เพื่อศึกษาความพึงพอใจ ทศนคติ ต่อกระบวนการฝึกอบรมตามหลักสูตร โครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม 3.เพื่อศึกษาระดับการนำความรู้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการเป็นพระวิทยากร เผยแผ่พระพุทธศาสนา ประชากรที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 76 รูป ที่ได้รับคัดเลือกเข้ารับการฝึกอบรม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. พระวิทยากรกระบวนธรรม มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรม ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.26 เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรมพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน

2.ความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรมไว้ 2 ด้าน คือ ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง และด้านกระบวนการเรียนรู้

3. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนธรรม โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรหลักการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรม โดยพระวิทยากรกระบวนธรรมได้เข้าอบรมหลักสูตรในครั้งนี้

2 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

สามารถที่จะนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์กับงานที่ตนเองทำ พร้อมทั้งได้สร้างเครือข่ายในการทำงาน เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเนื่องจากพระวิทยากร ได้เรียนรู้ทักษะ เทคนิควิธีการบรรยายธรรม วิธีการให้คำปรึกษา ได้เรียนรู้การเริ่มต้นจากการฝึกคิด ในการทำหน้าที่พระวิทยากรที่สมบูรณ์ ในการนำองค์ความรู้ที่ทางหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการไปใช้ในการทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : การประเมินผลสัมฤทธิ์, การฝึกอบรม, โครงการพระวิทยากรกระบวนการ

Abstract

The study aims 1) to study the knowledge and understanding of participants in the content of the Program in the Project of Instructing Buddhist Monks of Dhamma Process; 2) to study the satisfaction and attitude on the training process of the Program in the Project of Instructing Buddhist Monks of Dhamma Process; and 3) to study the degree of application of knowledge for being instructing Buddhist monks for disseminating Buddhism. A questionnaire is used to collect quantitative data from 76 respondents. A content analysis is employed for analyzing qualitative data and statistics including Percentage, Mean and Standard Deviation is used for analyzing quantitative data.

Results of the study were as follows:

1. The level of Dhamma process Instructing Buddhist monks' knowledge and understanding of the content of Program of Dhamma Process Instructing Buddhist Monks Training was high with the mean of 4.26, while considering each activity it found to be high in all items.

2. The satisfaction on the Project of Instructing Buddhist Monks of Dhamma Process comprised 2 aspects including reaction and learning process.

3. The results of the comparison of the achievement before and after training in season II generally and in each aspect, it found that the level of knowing and understanding of participants after training were higher than before training. Instructing Buddhist monks of Dhamma process were able to apply knowledge for work and network construction for Buddhist dissemination due to their acquirement of skill, technique and ways of preaching, counseling, and practicing how to think like the best and effectively instructing Buddhist monks for the stability of Buddhism.

Keywords: Evaluation Achievement, Training, Trainer monk Development Project

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ตามกระแสสังคมยุค “โลกาภิวัตน์” ที่ยึดหลักบริโภคนิยมตามแบบอย่าง สังคมตะวันตก โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านวัตถุ มากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจ การพัฒนา ก่อให้เกิดปัญหาต่างๆตามมา ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ปัญหาการ ทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาการขาดความรู้รักสามัคคี ปัญหาเหล่านี้ถือเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องหา แนวทางในการแก้ไขร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม กระนั้นความ ทັນสมัยของเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายอย่าง ทั้งด้านบวก คือ ทำให้การ ดำเนินชีวิตมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น แต่ในด้านลบก็นำไปสู่ปัญหาทางสังคมที่ซับซ้อนรุนแรงยิ่งขึ้น เช่นกัน ค่านิยมและวิธีการคิดก็จะถูกสังคมบีบบังคับจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิด มากกว่าสมัยก่อน ทำให้กระบวนการทำงานของพระสงฆ์ที่เผยแพร่ธรรมะสู่ประชาชน ก็จำเป็นจะต้องมี มุมมองใหม่ กล่าวว่าจะต้องมีการปรับตัว ปรับวิธีการนำเสนอ ปรับกระบวนการเรียนรู้ให้มีความ สอดคล้องกับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่มทุกเพศทุกวัยในสมัยปัจจุบันนี้ คือ รูปแบบการ เรียนรู้แบบไตรสิกขาในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

กระบวนการเรียนรู้แบบใหม่จะเป็นวิธีการทำงานที่ทันสมัยต่อยอดความคิดในสังคมปัจจุบัน ได้ ดังที่พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 46 – 47) ได้กล่าวถึง พระพุทธศาสนาว่าเป็นศาสนาที่ยกย่องผู้ที่พัฒนาตนว่าเป็นบุคคลสูงสุด ดังสุภาษิตที่พระพุทธองค์ตรัส ว่า “ทณโต เสฏฺฐโม มนุสเสสุ” หมายความว่าในหมู่มนุษย์คนที่ฝึกตนแล้ว เป็นผู้ประเสริฐที่สุด เมื่อยก ย่องคนที่พัฒนาตนแล้วยังแสดงจุดเน้นอันเป็นที่สำคัญว่า พระพุทธศาสนานี้ถือว่ามนุษย์ เป็นสัตว์ที่ ฝึกได้และต้องฝึก เพราะความดีหรือความประเสริฐของมนุษย์นี้อยู่ที่การฝึกฝนพัฒนาตนเท่านั้น ถ้าไม่ ฝึกฝนพัฒนาแล้วก็ไม่มีความค่าอะไร อาจเลวร้ายต่ำกว่าสัตว์เดรัจฉาน และการที่จะให้ได้ผลดี ในเรื่องการพัฒนาคน ทางด้านสังคมจะต้องช่วยกันเน้นหรือสร้างค่านิยมในการยกย่องบุคคลที่พัฒนา ตน เพราะค่านิยมเป็นเรื่องที่สำคัญมากในทางสังคม อาจเป็นเครื่องว่าสังคมนั้นจะพัฒนาไปทางไหน ทางดีหรือทางร้าย ทางเจริญหรือทางเสื่อม ถ้าให้ความสำคัญกับคนที่พัฒนาตนถึงมาสังคมก็จะมีแต่ คนดีหรือถ้าให้ความสำคัญกับคนเก่งแต่เอาเปรียบส่วนร่วม สังคมก็จะมีแต่คนที่เอาเปรียบกัน ดังนั้น มนุษย์ทุกคนต้องการความสุขสบาย ความยุติธรรมพร้อมกันนั้น ทุกคนสามารถพัฒนาตนเองได้ถ้า ได้รับการพัฒนาที่ถูกต้อง ถูกวิธีการ ตามหลักกระบวนการฝึกอบรมตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา จะเป็นตัวบ่งเพาะให้ทุกคนสามารถฝึกตนเองได้ ถูกต้อง

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต) (พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), 2543 : 1-3) กล่าวว่า การศึกษา เพื่อการพัฒนามนุษย์ไว้ว่า เป้าหมายแท้จริงของวิชาการการศึกษาทั่วไป คือ การสร้างบัณฑิต หรือ สร้างคนให้เป็นบัณฑิต ส่วนวิชาเฉพาะวิชาชีพทั้งหลายเป็นการสร้างเครื่องมือให้แก่บัณฑิตและบอกวิธี ที่จะทำให้เขาสามารถใช้เครื่องมือได้ แต่คนใช้เครื่องมือขึ้นจะต้องเป็นคนที่ดี จะได้นำเครื่องมือไปใช้ เพื่อสร้างสรรค์ ทำให้เกิดประโยชน์แก่ชีวิตและสังคม ไม่ใช่นำเครื่องมือไปเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วน ตนด้วยความเห็นแก่ตัว แล้วทำร้ายเบียดเบียนผู้อื่น หรือก่อความเสียหายทำลายสังคม ตลอดจน มนุษยชาติ ซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญในปัจจุบัน ปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศนั้น ก็คือ การพัฒนา

4 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

คนโดยเฉพาะเด็กและเยาวชนของชาติ ต้องการเตรียมความพร้อมให้เขามีความเจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ และค่านิยม

การที่เด็กจะมีคุณภาพสิ่งสำคัญ คือ จะต้องมีความรู้ จริยธรรม ซึ่งมาจากแหล่งสำคัญ คือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เมื่อศาสนาเห็นความสำคัญของเด็กและเยาวชนแล้ว จะดำเนินการอย่างไรในการที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ จริยธรรม เพื่อที่จะพัฒนาชีวิตให้เจริญเติบโตในท่ามกลางบรรยากาศที่พร้อมไปด้วยศาสนาและจริยธรรม ซึ่งการสื่อสารธรรมะจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เข้ากับยุคสมัย และเหมาะสมกับการเผยแพร่สื่อธรรมะ เนื่องจากในโลกปัจจุบันมนุษย์ถูกเชื่อมร้อยกันไว้อย่างรวดเร็วด้วยสื่อใหม่ สื่ออินเทอร์เน็ต สมัยในโลกดิจิทัลที่เราคุ้นเคยการกันอย่างอินเทอร์เน็ต คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ และแอปพลิเคชันต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้มีบทบาทเพียงแค่อำนวยความสะดวกให้กับจังหวะการใช้ชีวิตและเพิ่มอัตราความเร็วในการสื่อสารให้กับเราเท่านั้น แต่ยังเข้ามามีบทบาทในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบพฤติกรรมและแบบแผนในการดำรงชีวิต นอกจากนี้ ยังเข้ามาเปลี่ยนมุมมอง วิถีคิด วิธีการมองโลก รวมทั้งค่านิยมทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้ใช้อีกด้วย เพราะฉะนั้นการใช้สื่อดิจิทัลสมัยใหม่ (New Digital Media หรือ NDM) เหล่านี้มีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ตัวตน และการสร้างอัตลักษณ์ ของเยาวชนในโลกสมัยใหม่ ด้วยสื่อใหม่ที่ถือว่าเป็นช่องทางที่เปิดให้เยาวชนได้สำรวจ ทดลอง ทดสอบ และพัฒนาอัตลักษณ์ของตนเอง (ฐิตินัน บุญภาพ คอมมอน , 2556: 1)

ดังนั้นสถาบันพัฒนาพระวิทยากร สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ เห็นถึงความสำคัญในการสร้างเสริมศักยภาพพระวิทยากร ให้มีความเชี่ยวชาญ วิธีการในการนำองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการฝึกอบรมเยาวชน และเพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง ตลอดจนจนถึงเด็ก เยาวชน ให้ได้รับการพัฒนาที่เต็มศักยภาพ พระวิทยากรอบรมจึงจะต้องเพียบพร้อมด้วยองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา หลักธรรม คำสั่งสอน กุศุทธิ์วิธี ที่จะนำไปเป็นเผยแพร่และบุคคลที่ต้องการพัฒนาต่อไป พร้อมกันนั้นยังเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่พระพุทธศาสนา กระนั้นทางสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ได้เห็นความสำคัญดังกล่าวมา จึงได้จัดทำโครงการวิชาการเกี่ยวกับความรู้ทางพระพุทธศาสนาและการประยุกต์ใช้ ในโครงการพระวิทยากรกระบวนการ เพื่อมุ่งพัฒนาพระภิกษุให้มีความรู้ทางพระพุทธศาสนาในการนำธรรมะไปประยุกต์ใช้ ให้มีทักษะความรู้ความสามารถในการลงมือปฏิบัติการเข้าค่ายคุณธรรม การให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาทางพระพุทธศาสนา ฝึกปฏิบัติการพูด การบรรยาย เทศน์ปาฐกถาธรรม แสดงธรรม อธิบายธรรม ผ่านทางโทรทัศน์ โซเชียลมีเดีย ทักษะเรื่องการเขียน ประเภทต่างๆ เช่น เขียนเรียงความ บทความ บทความเชิงวิชาการ สารคดี สก๊อปข่าว ซึ่งจะเป็นส่วนสำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนงานเผยแพร่พระพุทธศาสนาและพัฒนาเยาวชน ให้มีความรู้ จริยธรรม และศีลธรรมต่อไป (พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย และคณะ, 2562: 294)

ฉะนั้น ตลอดระยะเวลาการฝึกอบรมโครงการพระวิทยากรกระบวนการมาแล้ว 1 รุ่น จำนวน 80 รูป โคนสถาบันพัฒนาพระวิทยากร สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ได้ส่งพระวิทยากรกระบวนการ ไปเผยแพร่พระพุทธศาสนาและอบรมเด็ก เยาวชน นักเรียนตลอดถึงประชาชนทั่วไป จึงควรมีการประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกอบรมในโครงการพระวิทยากรกระบวนการ รุ่นที่ 2 ของสำนักพัฒนาพระ

วิทยากร เพื่อศึกษาว่าพระภิกษุที่เข้ารับการอบรม และหลังจากผ่านการฝึกอบรมไปแล้ว มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ วิธีการอบรมค่านิยม จริยธรรม และนำไปเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาได้มากน้อยเพียงไร และเพื่อการจัดการอบรมครั้งต่อไปมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องมีการประเมินโครงการ ประเมินผู้เข้ารับการอบรมด้านความรู้ ความเข้าใจ ความพึงพอใจ การนำความรู้ไปใช้ในการเป็นพระวิทยากร และการประเมินผลสัมฤทธิ์ของโครงการกระบวนการ เพื่อนำผลไปใช้ในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดโครงการครั้งต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งที่จะประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการรวมทั้งวิเคราะห์หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับหลักสัปปริยธรรม 7 โดยอาศัยเนื้อหาของกิจกรรมในหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ และเอกสารวิเคราะห์ตามหลักสัปปริยธรรม 7 คือ รู้จักตน รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักบุคคล และรู้จักชุมชน ที่เกี่ยวกับหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการที่นำไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่นักเรียน นักศึกษา เยาวชน หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั่วไป รวมทั้งความพึงพอใจต่อโครงการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ การเป็นพระวิทยากรกระบวนการ และการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่
2. ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยทำการประเมินผลจากผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 80 รูป ในโครงการพระวิทยากรกระบวนการ
3. ขอบเขตระยะเวลา ช่วงเวลาเก็บข้อมูล คือ 1 มิถุนายน – 1 สิงหาคม 2561

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วยดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบประเมินผลก่อนเริ่มโครงการ

แบบสอบถามผู้เข้ารับการอบรมก่อนโครงการพระวิทยากรกระบวนการ

ส่วนที่ 2 แบบประเมินผลระหว่างโครงการ

2.1 แบบสอบถามในแต่ละวันระหว่างฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ
ตั้งแต่วันที่ 18 – 24 มิถุนายน 2560 รวม 7 วัน

2.2 แบบสัมภาษณ์ในแต่ละวัน ระหว่างฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ
ตั้งแต่วันที่ 18 – 24 มิถุนายน 2560 รวม 7 วัน

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลการประเมินหลังการอบรมโครงการพระวิทยากรกระบวนการ

3.1 แบบสอบถามด้านความพึงพอใจต่อหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ

3.2 แบบสอบถามหลังจากผู้เข้ารับการอบรมในโครงการพระวิทยากรกระบวนการ

3.3 แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้ผ่านการอบรมโครงการ

ส่วนที่ 4 ผ่านกระบวนการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ

ผลการวิจัย

การศึกษาประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรการฝึกอบรม โครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม สถาบันพัฒนาพระวิทยากร ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยเป็น 6 ด้าน ผลประเมินภาพรวมก่อนการฝึกอบรม หลักสูตร ผลสัมฤทธิ์ความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม ความพึงพอใจของพระวิทยากรกระบวนธรรมที่มีต่อโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม บทสัมภาษณ์ของพระวิทยากรกระบวนธรรมที่ผ่านโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม ผลสัมฤทธิ์หลังการฝึกอบรมหลักสูตร และการสืบสานงานพระพุทธศาสนา ดังนี้

1.การประเมินภาพรวมก่อนการฝึกอบรมโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.79$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระวิทยากรกระบวนธรรมมีความตั้งใจในการที่จะเข้ารับการอบรม ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย คือ ท่านให้ความสำคัญในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ($\bar{X} = 4.37$) รองลงมา คือ ท่านคิดว่าโครงการอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรมจะตอบสนองความต้องการของท่านมากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 4.34$) ตามด้วยท่านคิดว่าหลังจากการฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรมไปแล้ว ท่านจะนำไปใช้ในการอบรมคุณธรรม มากน้อยเพียงใด,ท่านคิดว่าจะได้รับความรู้จากการเข้าอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรมมากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 4.33$) ตามลำดับ และลำดับที่น้อยที่สุด คือ ท่านผ่านการอบรมหลักสูตรการเป็นวิทยากรมากน้อยเพียงใด ($\bar{X} = 3.03$)

2.ผลการวิเคราะห์ความรู้ความเข้าใจต่อเนื้อหาหลักสูตร โดยผู้วิจัยได้จำแนกกลุ่มความรู้ในหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนตามหลักสัปตปริสธรรม 7 คือ 1.อรรถัตถุตาฐักตน/ฐักต้นแบบ (กัลยาณมิตร) 2.ธัมมัญญตาฐัธรรมการบรรยายเนื้อหาธรรม 3.อรรถัตถุตาฐักผลสร้างกิจกรรมนำไปสู่ผลที่ต้องการ 4.บุคคลัญญตาฐักคนฝึกการฟัง/ให้กำลังใจ 5.มัตถัญญตาฐักความพอดี/พอเพียงสร้างอุดมการณ์ 6.กาลัญญตาฐักเวลาสื่อสารสู่สังคม 7.ปริสัญญตาฐักชุมชนสร้างเครือข่าย ด้านเหตุนี้จะทำให้พระวิทยากรกระบวนธรรมมีความรู้ความเข้าใจในทุกด้าน ทั้งด้านการฝึกอบรม การบรรยายจิตวิทยาการให้คำปรึกษา และการสร้างอุดมการณ์ในการทำงานเป็นทีม

3.ผลการวิจัยในประเด็นความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรมไว้ 2 ด้าน คือ ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง และด้านกระบวนการเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

4.การวิเคราะห์บทสัมภาษณ์ของพระวิทยากรกระบวนธรรมที่ผ่านกระบวนการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนธรรมโดยภาพรวม พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีทัศนคติที่ดีต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมาก

5.ผลการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์หลักการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนธรรม รุ่น 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.45$) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระวิทยากรกระบวนธรรมรุ่น 2 ได้รับความรู้ในหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนธรรมในระดับมากที่สุด

6.แนวทางการอบรมของพระวิทยากรกระบวนธรรมจะมีความแตกต่างจากงานที่ทำ ประกอบกับการจัดหลักสูตรฝึกอบรมของโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม จะมีแนวโน้มไปทางฝึกให้พระวิทยากรได้เรียนรู้ถึงรูปแบบในการจัดหลักสูตรฝึกอบรมค่ายคุณธรรม จริยธรรม การบรรยายธรรม การใช้สื่อประกอบการอบรม การให้คำปรึกษาเชิงกลุ่ม เชิงกระบวนการ การสร้างเครือข่าย

การเขียนสื่อธรรมให้ถึงโลก และการเรียนรู้เข้าถึงชุมชน การประสานงาน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพระวิทยากรจะต้องมี จึงทำให้หลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการ จึงมีความแตกต่างไปจากหลักสูตรฝึกอบรมของสถาบันต่างๆ จากการจัดกระบวนการฝึกอบรมในครั้งนี้ จึงเน้นให้พระวิทยากรได้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่เกิดจากการอบรมครั้งนี้ และสร้างกระบวนการให้พระวิทยากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรการฝึกอบรม โครงการพระวิทยากรกระบวนการ” พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความรู้กับเนื้อหาของหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร พบว่า พระวิทยากรกระบวนการ มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม ในระดับมาก เพราะว่าพระวิทยากรกระบวนการมีความพอดี/พอเพียงสร้างอุดมการณ์พร้อมกันนั้นเรียนรู้ชุมชนสร้างเครือข่าย และรู้ผลสร้างกิจกรรมนำไปสู่ผลที่ต้องการ ซึ่งน่าสังเกตเนื้อหาหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการครั้งนี้ทำให้พระวิทยากรมีความกระตือรือร้นในการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประกอบกับหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ เน้นในการสร้างกระบวนการที่ทำงานเป็นทีมและสร้างเครือข่ายในการทำงาน ให้มีประสิทธิภาพต่อการบรรยายธรรมอบรม เผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมพร ชื่นไพบูลย์ (อุดมพร ชื่นไพบูลย์, (2555: 1) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สปฐิธรรม : หลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์ พบว่า ตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา ผู้ที่สามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำ ชี้ช่องทางการปฏิบัติเพื่อดับทุกข์หรือขจัดปัญหาของชีวิตให้แก่บุคคลอื่นได้ต้องเป็นผู้มีคุณธรรม 7 ประการ คือ สปฐิธรรม 7 ซึ่งประกอบด้วย ธัญญมัญญาตา ควรรู้จักธรรม อุตถัญญาตา ความรู้จักอรรถ อุตถัญญาตา ความรู้จักตน มัญญัญญาตา ความรู้จักประมาณ กาลัญญาตา ความรู้จักกาล ปริสสัญญาตา ความรู้จักบริษัหรือชุมชน และบุคคลโรปรัญญาตา ความรู้จักบุคคล ที่นักสังคมสงเคราะห์ควรปลูกฝังให้มีขึ้น เพื่อการมีสัมพันธภาพกับผู้บริการอย่างราบรื่น และนำไปสู่การป้องกันปัญหาแก้ไขปัญห ฟื้นฟู และพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นแก่บุคคล กลุ่ม ชุมชน ตามจุดมุ่งหมายของการสังคมสงเคราะห์

2. ผลของความพึงพอใจที่มีต่อโครงการพระวิทยากรกระบวนการไว้ 2 ด้าน คือ ด้านปฏิกิริยาตอบสนอง และด้านกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับพระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย และคณะที่เสนอว่า หลักสูตรนี้มีลักษณะที่แตกต่างไปจากโครงการอบรม ต่างๆ โดยทั่วไปที่เคยจัดขึ้นเนื่องจากเป็นโครงการที่มีกิจกรรมหลากหลาย พระวิทยากรหลายรูป/คน และมีความต่อเนื่อง การจัดโครงการฝึกอบรม พระวิทยากรกระบวนการนี้ จึงเป็นประโยชน์อย่างมาก เนื่องจากสามารถสร้างหลักสูตรพัฒนาพระวิทยากรกระบวนการต้นแบบได้สำเร็จเป็นรูปธรรม โดยคำนึงถึงความต้องการในการฝึกอบรมก่อนกำหนดวัตถุประสงค์โครงการ แล้วกำหนดหลักสูตรที่ตรงกับ ความต้องการของผู้เรียน โดยมีผลประเมินโครงการการฝึกอบรมเป็นการยืนยัน (พระมหาไกรวรรณ ชินทตติโย และคณะ, 2562: 294)

3. ผลสัมฤทธิ์หลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรม ซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการสร้างแนวคิดเครือข่ายอุดมการณ์ กิจกรรมจุดเทียนอุดมการณ์ และสื่อธรรมให้ถึงโลก เป็นการส่งเสริมให้พระวิทยากรกระบวนธรรมนั้นมีเครือข่ายในการทำงานที่ประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระครูวิบูลเจตยานุรักษ์ (พระครูวิบูลเจตยานุรักษ์, 2557: 12) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนธรรมะสำหรับพระภิกษุในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2 พบว่า 1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พบว่า ทุกภาคส่วนมีความเห็นตรงกันถึงความสำคัญและความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมจะทำให้พระภิกษุได้เข้าถึงหลักธรรมของพระพุทธเจ้า และเป็นเข็มทิศในการปฏิบัติงานของพระภิกษุให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ยังเป็นการพัฒนาการสอนธรรมะให้ทันกับโลกปัจจุบัน และจะช่วยพัฒนาพระภิกษุให้มีความรู้ความเข้าใจตรงกันในด้านหลักสูตร การพัฒนาการเรียนการสอนธรรมะในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าหลักสูตรฝึกอบรมจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง 2. การพัฒนาหลักสูตร ประกอบด้วยหลักการ จุดมุ่งหมาย ขอบข่ายเนื้อหาสาระ ระยะเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมฝึกอบรม สื่อและวัสดุอุปกรณ์ และการวัดและประเมินผล ซึ่งมีแผนการฝึกอบรมจำนวน 6 แผน ผลการประเมินหลักสูตรของผู้เชี่ยวชาญพบว่ามีความสอดคล้องและเหมาะสม 3. การทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม พบว่า พระภิกษุมีความสนใจ และกระตือรือร้นในการฝึกอบรมเป็นอย่างดี ได้แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็นเสนอแนะต่างๆ เพื่อนำมาปรับใช้ในการทำงาน ได้ทราบถึงวิธีการต่างๆ ในการสอนอย่างถูกวิธี รวมทั้งได้แนวทางในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอน และมีความรู้ในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ 4. การประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่าพระภิกษุมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนเรียนฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านเจตคติต่อหลักสูตรอยู่ในระดับมากที่สุด และได้ปรับปรุงหลักสูตรในเรื่องเวลาที่ใช้ในการฝึกอบรมเพิ่มวันละ 1 ชั่วโมง จากวันละ 6 ชั่วโมง เป็น 7 ชั่วโมง

สรุป

แนวทางการอบรมของพระวิทยากรกระบวนธรรมจะมีรูปแบบการอบรมที่เน้นการสร้างอุดมการณ์และเครือข่ายให้กับผู้เข้ารับการอบรม เนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรมของโครงการพระวิทยากรกระบวนธรรม จะมีแนวโน้มไปทางฝึกให้พระวิทยากรได้เรียนรู้ถึงรูปแบบในการจัดหลักสูตรฝึกอบรม ค่ายคุณธรรม จริยธรรม การบรรยายธรรม การใช้สื่อประกอบการอบรม การให้คำปรึกษาเชิงกลุ่ม เชิงกระบวนกร การสร้างเครือข่าย การเขียนสื่อธรรมให้ถึงโลก และการเรียนรู้เข้าถึงชุมชน การประสานงาน สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของพระวิทยากรจะต้องมี จึงทำให้หลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนธรรม จึงมีความแตกต่างไปจากหลักสูตรฝึกอบรมของสถาบันต่างๆ

จากการจัดกระบวนการฝึกอบรมในครั้งนี้ จึงเน้นให้พระวิทยากรได้มีประสบการณ์ในการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆที่เกิดจากการอบรมครั้งนี้ และสร้างกระบวนการให้พระวิทยากรได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนา

หลังจากอบรมแล้ว พระวิทยากรกระบวนการ มีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาหลักสูตรฝึกอบรม เพราะว่าพระวิทยากรกระบวนการมีความพอดี/พอเพียงสร้างอุดมการณ์ พร้อมกันนั้นเรียนรู้ชุมชน สร้างเครือข่าย และรู้ผลสร้างกิจกรรมนำไปสู่ผลที่ต้องการ

ข้อเสนอแนะ

การประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรการฝึกอบรม โครงการพระวิทยากรกระบวนการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร สำนักงานส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ พระศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งได้ประเมินผลสัมฤทธิ์หลักสูตรการฝึกอบรมในโครงการพระวิทยากรกระบวนการ ซึ่งหลักสูตรนี้สามารถนำไปใช้กับวิทยากรกระบวนการ พระวิทยากรเผยแผ่ และครูพระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรนำหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการ ไปใช้ในการฝึกอบรมค่ายธรรมะ เพื่อให้ประสิทธิภาพสูงสุดอันจะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดของคณะสงฆ์ในการทำงานเผยแผ่พระพุทธศาสนาาร่วมกัน และควรเผยแผ่หลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากรกระบวนการให้มีความครอบคลุมพื้นที่

1.2 พระวิทยากร วิทยากร ครูพระสอนศีลธรรม พระวิทยากรกระบวนการ ควรนำหลักสูตรนี้ไปประยุกต์เป็นหลักการ วิธีการ และเทคนิคในการเผยแผ่ธรรมะ

1.3 คณะสงฆ์ควรนำหลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรฝึกอบรมพื้นฐานในการทำงานด้านการเผยแผ่ธรรมะ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 วิจัยความพึงพอใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการ

2.2 วิจัยประเมินผลสัมฤทธิ์ด้านพฤติกรรมของพระวิทยากรกระบวนการ

2.3 การประเมินหลักสูตรพระวิทยากรกระบวนการเพื่อพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรได้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา ชุมชน สังคม ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต). (2543). **ธรรมานุญชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ 30. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

จิตินัน บุญภาพ คอมมอน. (2556). บทบาทของสื่อใหม่ในการสร้างค่านิยมทางสังคมและอัตลักษณ์ของเยาวชนไทยในเขตกรุงเทพมหานคร. **ศูนย์วิจัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

พระครูวิบูลเจติยานุรักษ์. (2557). **การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมการสอนธรรมะสำหรับพระภิกษุในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 2**. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์. ปีที่ 16 ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม – มีนาคม.

10 วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน 2564)

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย และคณะ, (2562). "การวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมพระวิทยากร
กระบวนธรรม". วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ 7 ฉบับเพิ่มเติม: 281-297-
อุดมพร ชื่นไพบูลย์. (2555). สัปบุริธรรม : หลักธรรมเพื่อการสงเคราะห์ , วารสารรามคำแหง
ฉบับมนุษยศาสตร์. ปีที่ 31 ฉบับที่ 1 ประจำเดือน มกราคม – ธันวาคม.

